

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ

ПРОГРАМ

Народни демократски покрет настао је из потребе друштва за промјенама. Стање нашег друштва захтијева да се отклоне сви облици ретроградних елемената који производе негативна осјећања, како код грађана појединачно, тако и код националних колективитета. Политика, она демократска, јесте процес у којем оно напредно у друштву увијек мора отклањати оно ретроградно и увијек га изнова побјеђивати. Да би тај процес давао позитивне резултате, друштво се мора увести у стање потпуне афирмације политичког плурализма, људских права и слобода.

ПОЛИТИЧКИ ПЛУРАЛИЗАМ

Плуралистичко друштво биљежи напредак само уколико постоји иновативна конкуренција. Монолистичка друштва, без политичког плурализма, скончавала су у неуспјеху, и доживљавала крах, јер нису дозвољавала постојање конкуренције. Таква друштва су, по правилу, из фазе револуционарног одушевљења због побједе „правде над неправдом“ прелазила у назадну фазу уништавања самих себе, јер је правда временом постајала само повод за револуцију, а неправда прерасла у оружје револуције. Једноумље, идолопоклонство и репресија доводили су таква друштва у стање да у једном тренутку постану конкуренција сама себи и да се уруше. Конкуренцију је немогуће уништити. Историја цивилизације показује да динамичност друштвених промјена постоји све док постоје конкуренција и идеали.

ИДЕАЛИ, МИР И ХУМАНИЗАМ

За идеале се вриједи борити. Читав људски род обиљежен је борбом за идеале, без чијег постојања не би било напретка. Идеали су покретачка снага и појединца и колектива, и њихова моћ је огромна, ако људи у њих вјерују. Када идеали као покретачка снага афирмишу добро које није добро само за себе, већ добро за све, онда су носиоци изградње, а када су идеали покретачка снага добра само једнима, на штету других, онда су носиоци рушења.

Времена, када се у Босни и Херцеговини, по правилу, мислило да мира неће бити, да је хуманост само раритет и индивидуална особина, коју је боље не показивати, а да је глобализација замјенска ријеч за окупацију, и да је рат једини начин да се дође до мира, најжалост нису далеко иза нас.

Овакво схватање свакако је и данас присутно код неких људи, али на нашу срећу, више није израз колективног размишљања.

Много се може научити из дијела наше прошлости, која је била трагична. За нашу будућност најважније је да тај трагични дио наше прошлости буде наука нама самима.

Народни демократски покрет промовише хуманизам и мир као универзалне вриједности, које су неопходне напретку цивилизације.

Хуманизам постоји тамо гдје се људи повинују заједнички утврђеним правилима, а нема га тамо гдје људи доминирају над људима.

Уз хуманизам, мир је попутна појава.

Данас многи кажу да је владавина права темељ сваког развоја и демократије, и у томе не гријеше. Владавина права као глобални појам у односима, не само међу људима као индивидуама, већ и владавина правде међу људским колективима, нацијама, народима,

државама, религијама, расама, класама, половима, родовима, младима, старима..., темељ је развоја и напретка човјечанства.

ГЛОБАЛИЗАМ

Ријеч глобализам углавном асоцира на његово историјски увријежено доживљавање и идентификовање са хегемонизмом и супремацијом. У историји човјечанства много пута је доминација једних над другима добијала глобалне размјере.

Глобализам по мјери Народног демократског покрета представља визију праведног свијета у коме глобализација није негација аутентичних вриједности државних и националних идентитета, која исто тако није доминација једних над другима, већ доминација правила над свима, без изузетака. Таква глобализација без хегемонизма и супремације свакако је идеал вриједан подршке.

Сви ми овдје дајемо свој скроман допринос идеји глобалне једнакости и глобалној људској врлини-хуманизму, а тиме и глобалном миру којем тежимо.

Мир, хуманост и глобална правда велика су свјетска грађевина. Намјера Народног демократског покрета јесте да у ту свјетску грађевину угради и свој каменчић. Јер, и ми њој желимо становати.

ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ И ДЕЈТОНСКИ ТЕМЕЉИ

Европска унија на највећем дијелу европског тла, као хармонична заједница народа, држава и регија, идеал је већине европских нација и држава, са границама које само омеђавају административно територијалну надлежност у јединственом систему правила, стандарда и норми живота и суживота.

Народи у свим држава Балкана имају интерес да препознају ове нове историјске процесе. Историјски нам је важно да као народи властите националне интересе ускладимо са интересима Европске уније. Са чланством у Европској унији наши национални интереси биће истовремено и интереси Европе. Опредјељење свих данашњих држава Балкана, а посебно бивших југославенских република, Србије, Хрватске, Црне Горе, Босне и Херцеговине и БЈР Македоније, да се интегришу у Европску унију, пут је ка стабилизацији региона и ка коначном изласку свих балканских народа из увијек проблематичног и егзотичног оријента.

Принцип неповредивости међудржавних граница у Европи сачувао је интегралном Босну и Херцеговину послје крвавог, готово четворогодишњег, унутрашњег рата. Тај принцип не може имати изузетке, посебно не на Балкану гдје се креира нова политика регионалне стабилности кроз приступање балканских држава интеграционим процесима. Услов за прихватање међународно самосталне Босне и Херцеговине, од стране Срба, био је унутрашњи суверенитет и висока аутономија Републике Српске, унутар Босне и Херцеговине, што је добро схваћено у Дејтону приликом креирања новог државног унутрашњег ентитетског уређења Босне и Херцеговине.

Републици Српској, по завршетку рата постало је прихватљиво да свој идентитет гради у оквиру Босне и Херцеговине. То и чини још од краја 1995. године, од потписивања Дејтонског мировног споразума.

Република Српска је од тада ентитет у Босни и Херцеговини, и заједно са Федерацијом Босне и Херцеговине и Дистриктом Брчко чини административно територијални и међународни субјективитет и суверенитет Босне и Херцеговине.

Од завршетка рата довољно је времена прошло за почетак изградње нових унутрашњих односа у Босни и Херцеговини. Ови односи морају бити утемељени на Дејтонском мировном споразуму, и бити израз усаглашености представника сва три конститутивна народа у Босни и Херцеговини.

Народни демократски покрет такође сматра да Република Српска с пуним правом заговара да је могуће градити државну функционалност Босне и Херцеговине, а истовремено одржати

неопходан баланс виталних интереса конститутивних народа и ентитета. Само са оваквим балансом Босна и Херцеговина може опстати.

ДРУШТВО КУЛТУРНОГ ПЛУРАЛИЗМА

Бити присутан на европској и свјетској позорници подразумијева и свијест о сопственом идентитету. Идентитет и адреса свакога народа уписују се у књигу заједнице народа Европе. Нема разлога да мијењамо ни име ни адресу, као што без имена и без адресе не можемо ни бити уписани у ову књигу. Историја нас је томе научила. Како савремену цивилизацију не доживљавамо као културну унификацију, већ као ширење и поштовање разлика, очување културног идентитета за нас је значајан фактор равноправног учешћа у међународним односима.

ДРУШТВО ДЕМОКРАТСКИХ ИНСТИТУЦИЈА

Парламентарна демократија, владавина права, тржишна економија, људске и грађанске слободе, слободно и отворено друштво за међудржавне интересне интеграције су темељ политичког дјеловања Народног демократског покрета.

Трајно подстичући толеранцију и дијалог као једини могући пут у суживот и будућност, Народни демократски покрет се залаже за помирење и непристрасно вриједновање прошлости и историјских чињеница. Сматрамо да се заједничка будућност конститутивних народа Босне и Херцеговине, не може стварати на другим основама. Привржена дијалогу и уважавању различитости, уз искрену посвећеност вриједностима модерног друштва, наша политика дубоко вјерује да даљи развој демократије подразумијева јачање институција, које су темељ организоване државе и ентитета, и које не управљају појединцем, него служе афирмацији његове слободе и других вриједности, унутар потреба отвореног друштва.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ЈЕ ДЕМОКРАТСКА НАРОДНА ПАРТИЈА

- Покрет је народни јер окупља све слојеве народа и чије дјеловање се заснива на патриотизму, принципима демократије и вриједностима солидарног друштвеног живота, и суживота, утемељеног на вјери и хумано мотививисаном отпору против сваког облика диктатуре, религијској и социјалној етици и традицији европске просвједности.
- Покрет је демократски, јер вјерује у слободу говора, слободу мишљења, слободу организовања, кроз поштовање прописаних норми и владавину права, етику дијалога и супростављање сваком облику монопола и диктатуре; једном ријечју она је чврсто посвећена основним вриједностима савременог демократског свијета.
- Покрет је партија демократског центра, јер је свој однос према социјалној правди утемељила на солидарној расподјели економског богатства између свих друштвених слојева као и на социјалној етици религијске традиције, а свој однос према нацији на моралним и духовним вриједностима, традицији и културноисторијском насљеђу, и јер сва своја политичка опредјељења гради изван екстремних израза политичке љевице и деснице.
- Покрет је савремена партија, јер прихвата и уважава сва достигнућа модерне цивилизације.
- Покрет је слободарска партија, јер вјерује у слободу и иницијативу поједница, јер подстиче идеју и систем слободе за свакога, и свугдје.
- Покрет је европска партија, јер прихвата европске стандарде и културне вриједности суживота нација, у јединственој асоцијацији норми, утемељених на једнакостима и слободама.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СВОЈ РАД ЗАСНИВА НА САВРЕМЕНИМ ДЕМОКРАТСКИМ ДОСТИГНУЋИМА ПОЛИТИЧКИХ ПАРТИЈА ЦЕНТРА

- Он у својој унутрашњој организацији примјењује принципе јасно прописаних правила демократског одлучивања, избора између више кандидата и кандидаткиња, јавности рада изабраних, дефинисане надлежности, и лоциране одговорности
- У другим политичким партијама, без обзира на њихов политички и програмски профил, не види непријатеље, него партнере или конкуренцију, залажући се за дијалог аргумената као основни облик комуникације.
- Отворен је за сарадњу са свим партијама демократске орјентације у Републици Српској, Босни и Херцеговини, Европи и свијету, као и за приступање међународним асоцијацијама политичких странака сродног програмског профила.

РАД И ДЈЕЛОВАЊЕ НАРОДНОГ ДЕМОКРАТСКОГ ПОКРЕТА ЗАСНИВА СЕ НА ЈЕДНАКОСТИ ЉУДИ БЕЗ ОБЗИРА НА ВЈЕРСКУ И НАЦИОНАЛНУ ПРИПАДНОСТ.

- Народни демократски покрет прима у своје чланство све грађане и грађанке који прихватају њен Програм и Статут без обзира на националну и вјерску припадност.
- Народни демократски покрет поштује и прихвата право конститутивних народа у БиХ да своју националну и вјерску припадност афирмишу и штите кроз институције БиХ и њених ентитета.
- Народни демократски покрет стоји на становишту да је узајамно поштовање националне, вјерске и културне традиције конститутивних народа у БиХ, као и осталих, али мањинских народа, темељ стабилности БиХ.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ЈЕ ОПРЕДИЈЕЉЕН ЗА ВИШЕСТРАНАЧКУ ДЕМОКРАТИЈУ СА СТРИКТНОМ ПОДЈЕЛОМ ВЛАСТИ НА ЗАКОНОДАВНУ, СУДСКУ И ИЗВРШНУ.

- Само вишестраначка конкуренција у политичком животу обезбјеђује државно-правну демократију и онемогућује политички монопол и идеолошку диктатуру.
- Парламентарна демократија кроз конкуренцију страначког и политичког плурализма изграђује квалитетно законодавство, конституише и контролише извршну власт.
- Темељ владавине права је независно, стручно и морално судство ослобођено политичких утицаја.
- Улога судске власти у одбрани равноправности свих пред законом јесте темељ сваког демократског друштва. Судови морају бити самостални и одговорни – самостални од било којег утицаја у примјени закона и одговорни да примјеном закона афирмишу повјерење грађана у закон и правду.
- Извршна власт спроводи политику ентитета и државе и мора да транспарентно извршава законе и друге прописе и опште акте законодавне власти али и да ефикасно и ефективно обавља активности које су јој дате у надлежност.

ДРЖАВНО ПОЛИТИЧКИ ЦИЉ НАРОДНОГ ДЕМОКРАТСКОГ ПОКРЕТА ПРОИЗИЛАЗИ ИЗ ДЕЈТОНСКОГ МИРОВОГ СПОРАЗУМА И УСТАВА БИХ, А ОБУХВАТА УНУТРАШЊЕ ЕНТИТЕТСКО ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ БИХ И ФУНКЦИОНАЛНУ БИХ КАО ДРЖАВНУ ЗАЈЕДНИЦУ СПОСОБНУ ДА ПРИХВАТИ И РЕАЛИЗУЈЕ МЕЂУНАРОДНО УТВРЂЕНЕ СТАНДАРДЕ НЕОПХОДНЕ ЗА ПРИСТУПАЊЕ МЕЂУДРЖАВНИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА И АСОЦИЈАЦИЈАМА.

- Ентитетски унутрашњи државни поредак утврђен Уставом БиХ је фундамент мира и стабилности, а уставно дефинисање Републике Српске као ентитета у оквиру БиХ је суштински квалитет Дејтонског мировног споразума. У смислу претходног, Народни демократски покрет категорично одбија измјене унутрашњег уређења БиХ без консензуса три конститутивна народа.
- Свака измјена Устава БиХ могућа је и проводива само процедуром прописаном Уставом БиХ, и било какву промјену Устава БиХ, ван процедуре прописане Уставом БиХ, Народни демократски покрет неће прихватити, залажући се за владавину права и легалистичко понашање свих институција и носилаца јавних функција.
- Будућност БиХ одређена је спремношћу на компромис и консензус овлашћених демократски изабраних представника и представница конститутивних народа, и оба ентитета, око свих питања која одређују ефикасно функционисање заједничких органа и институција БиХ да прихвате и реализују међународно утврђене стандарде за приступање међудржавним интеграцијама и асоцијацијама.
- Народни демократски покрет ће доприносити повећању функционалности БиХ кроз функционисање, развој и унапређење заједничких органа БиХ, поштујући уставима и законима прописане надлежности и процедуре, као и кроз међуентитетску хармонизацију прописа, али и кроз успостављање сједишта органа и институција БиХ и у Републици Српској.
- Народни демократски покрет ће се противити сваком покушају унитаризације БиХ и измјени њеног унутрашњег уређења мимо воље народа и грађана једног или оба ентитета, примјењујући све облике демократске борбе.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ДЕЈТОНСКИ МИРОВНИ СПОРАЗУМ СМАТРА ДРЖАВОТВОРНИМ СПОРАЗУМОМ НОВЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ КАО МЕЂУНАРОДНО

ПРИЗНАТЕ ДРЖАВЕ ПО МЈЕРИ СВИХ ЊЕНИХ КОНСТИТУТИВНИХ НАРОДА И НЕ ПРИХВАТА ЈЕДНОСТРАНОСТ У ЊЕГОВОЈ ПРИМЈЕНИ, АЛИ НИ ПРОМЈЕНИ.

- Провођење Дејтонског мировног споразума је прихваћена обавеза за све демократски изабране власти на свим нивоима у БиХ и ентитетима, и квалитет његовог спровођења одређује његову перспективу.
- Након скоро четири године ратовања, Дејтонски мировни споразум је донио мир. Промјена темељних принципа овог споразума могла би поново довести до сукоба, са још већим трагичним последицама, што Народни демократски покрет никако не жели да се деси.
- Дејтонски уређену БиХ прихватили су сви њени конститутивни народи, репрезентовани њиховим изабраним представницима, а потврдиле су је водеће државе међународне заједнице, чиме је за Народни демократски покрет Босна и Херцеговина добила коначан међународни суверенитет, субјективитет и легитимитет.
- Једностраност у његовој примјени, али и његова једнострана промјена, били би погубни за БиХ, али и крајње опасна за цијели регион.
- Народни демократски покрет се слаже да према Дејтонском мировном споразуму није могуће постојање ентитета без БиХ, као ни БиХ без ентитета.
- Промјена Дејтонског мировног споразума наметањем, мимо воље Републике Српске, којом се укида статус ентитета Републике Српске, за Народни демократски покрет значи престанак постојања државе Босне и Херцеговине.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА ОТВАРАЊЕ ГРАНИЦА И УСПОСТАВЉАЊЕ ОТВОРЕНЕ САРАДЊЕ НА ЕКОНОМСКИМ ТРЖИШНИМ ПРИНЦИПИМА МЕЂУ ДРЖАВАМА У РЕГИОНУ А ПОСЕБНО МЕЂУ ДРЖАВАМА НАСТАЛИМ РАСПАДОМ СФРЈ

- Распадом СФРЈ настале су нове државе које су добиле међународни субјективитет, а оно што је најважније, и међусобно признање, што Народни демократски покрет прихвата као реалност и сматра да су се новонастале државе одрекле мијешања у унутрашњу политику сусједа и ослободиле, с једне стране, страха, а са друге стране, амбиција за стварањем неке нове Југославије у АВНОЈ-евским границама.
- Новонастале државе имају потребу да граде нове, прије свега интересне односе. Народни демократски покрет сматра да је сарадња и укидање граничних баријера у региону у интересу свих. То се посебно односи на област трговине, банкарства, инвестиција, саобраћаја, сукцесије заједнички створене имовине и обавеза из бивше СФРЈ, националних и мањинских права, родне и полне равноправности, права приватне имовине, културе, образовања, технологије и сл.
- Народни демократски покрет својом политиком у институцијама БиХ и РС неће подржати међународно признање нових држава које евентуално настану на дијелу територије било које од држава-бивших република СФРЈ, без сагласности те државе, сматрајући да је сачувани територијални интегритет и суверенитет БиХ, који је Република Српска прихватила Дејтонским мировним споразумом, обавезало ентитет да оно што не тражи за себе не може прихватити и подржати да се да другима.
- Народни демократски покрет сматра да историјско, вјерско, културно и просвјетно наслеђе унутар земаља насталих распадом СФР Југославије не може бити раздвојено државним границама, па је отварање граница потреба свих. Уз јасан став да ово отварање не може угрозити суверенитет новонасталих држава.
- Народни демократски покрет ће се залагати за афирмацију, даље унапређење и примјену споразума о специјалним и паралелним односима Републике Српске са Србијом, као и за успостављање таквих односа са осталим државама у окружењу.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ЋЕ ЗАГОВАРАТИ ИЗБАЛАНСИРАН ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОДНОС БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНА ПРЕМА ИНТЕГРАЦИЈАМА ПРИЈЕ СВЕГА У ФУНКЦИЈИ ДУГОРОЧНОГ МИРА И ПРИЈАТЕЉСТВА СА ДРЖАВАМА СА КОЈИМА ГРАНИЧИ

- Већ исказана намјера свих држава Западног Балкана за приступање Европској унији за Народни демократски покрет је разуман заједнички пут у дугорочну регионалну стабилност, наглашавајући посебан значај да све државе са којима БиХ граничи, имају исти интеграциони пут и циљ, а то је пуноправно чланство у ЕУ.
- Истовремено Народни демократски покрет наглашава да поред интегрисања у ЕУ, за БиХ једнаку тежину требају имати и отворени, пријатељски и повлаштени пуни билатерални односи са Руском Федерацијом и Сједињеним Америчким Државама, због специфичне

традиције и пријатељства у односима сваког од конститутивних народа у БиХ са овим глобалним свјетским ауторитетима.

- Интегрисање БиХ у НАТО за Народни демократски покрет је прихватљиво уколико је то истовремено избор и државе Србије, јер сматрамо да ће се регионална стабилност постићи суштински, а не само декларативно, уколико Србија, Хрватска, Црна Гора и БиХ буду чланице исте војно-безбједносне алијансе. У супротном, Народни демократски покрет ће заговарати потпуну демилитаризацију и уставно проглашавање државне неутралности.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ НАЦИОНАЛНО ПИТАЊЕ НЕ СМАТРА БИЛО ЧИЈИМ СТРАНАЧКИМ ЕКСКЛУЗИВИТЕТОМ, ВЕЋ ИЗУЗЕТНО ВАЖНИМ ИДЕНТИТЕТОМ ЗА ИНСТИТУЦИЈЕ ВЛАСТИ

- Национално питање за Народни демократски покрет је вишеструко важно због чињенице да у Босни и Херцеговини постоје три народа, односно три националне групе, које су конститутивне, и да је унутрашње уређење БиХ прилагођено овој чињеници.
- Заштита националних права и интереса, и грађанских права, за Народни демократски покрет је институционална обавеза БиХ и Ентитета.
- Народни демократски покрет сматра да је заштита националних и грађанских права и интереса демократско право, и да је свако сакривање, ускраћивање и гушење националних и грађанских права крајње опасно за вишенационалну БиХ.
- За Народни демократски покрет међунационални односи Срба, Бошњака и Хрвата, као и других, мањинских народа, и грађана, дугорочно одређују стабилност БиХ. Било каква национална мајоризација погубна је за мир не само у БиХ, него и у региону .

ВЈЕРСКЕ СЛОБОДЕ ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СУ ОСНОВНЕ СЛОБОДЕ ЧОВЈЕКА

- Слободно изражавање вјерских убјеђења за Народни демократски покрет је један од темеља слободног демократског друштва, и неотуђиво право сваког човјека.
- Афирмишући секуларност у изградњи институција власти, Народни демократски покрет ће гајити однос поштовања и уважавања према вјерским заједницама, водећи рачуна да све традиционалне вјерске заједнице на овом простору имају једнак третман и једнаке услове , које уређује власт својим законодавним и извршним функцијама.
- За Народни демократски покрет није прихватљив политички утицај на вјерске заједнице, као што једнако није прихватљив вјерски утицај на институције власти.
- Народни демократски покрет ће се залагати да се реституцијом свим традиционалним вјерским заједницама у БиХ врати или правично надокнади сва имовина одузета у вријеме трајања репресивних режима из прошлости.
- Српска православна црква за Народни демократски покрет је традиционална вјерска заједница српског народа у цијелом свијету која аутономно утврђује своју организацију и дјеловање. Исто се односи и на Католичку цркву као традиционалну вјерску заједницу Хрвата и Исламску вјерску заједницу као традиционалну вјерску заједницу Бошњака, али и на друге традиционалне вјерске заједнице.
- Вјеронаука у школама за Народни демократски покрет је право свих традиционалних вјерских заједница у цијелом систему образовања, и дужност власти је да обезбиједи услове за слободно вјерско образовање сваком, према властитој религијској припадности.
- За Народни демократски покрет све традиционалне вјерске заједнице имају право да организују аутономне образовне институције за школовање вјерских службеника, под једнаким условима, као и све друге образовне институције, укључујући и право да буду интегрисане у универзитете.
- Сваки екстремизам, укључујући и вјерски, Народни демократски покрет неће прихватати, нити подржавати, а поготово не онај који заговара сукоб , насиље и тероризам.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ПРИХВАТА ТОЛЕРАНЦИЈУ И ДИЈАЛОГ КАО ЈЕДИНИ ПУТ У ХАРМОНИЧАН СУЖИВОТ У БИХ, ЗАЛАЖУЋИ СЕ ЗА ПОМИРЕЊЕ И НЕПРИСТРАСНО ВРЕДНОВАЊЕ УКУПНЕ ПРОШЛОСТИ И ИСТОРИЈСКИХ ЧИЊЕНИЦА.

- Једина цивилизована алтернатива сукобу је дијалог, а сукоби којима је обилувала прошлост овог простора увијек су се завршавали дијалогом, али са трагичним посљедицама сукоба. Дијалог спречава да се стечена права схватају као стечене неправде.

- Толеранција је израз разума а нетолеранција израз осјећања неједнакости који рађа суревњивост и завист и изазива незадовољство, чиме се нарушава хармоничност заједнице. А државна заједница БиХ може опстати само у хармоничним односима.
- Наша историја и прошлост, са свим својим добрим и лошим раздобљима, требало би да буду непристрасно вредновани. Из таквог приступа може се научити шта је то основ заједничке и просперитетне будућности.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СМАТРА ДА ЈЕ ПАРЛАМЕНТАРНА ДЕМОКРАТИЈА СА ОСТВАРЕНОМ ВЛАДАВИНОМ ПРАВА И ОДГОВОРНОМ АДМИНИСТРАЦИЈОМ ОСНОВ ОРГАНИЗОВАЊА И ЕФИКАСНЕ ВЛАСТИ НА СВИМ НИВОИМА У БИХ.

- Парламентарна демократија омогућава већем броју чланова једне заједнице да под једнаким условима и са једнаким правима узму учешће у управљању заједницом, спречавајући аутократију и диктатуру, јер је познато да ни једна особа није толико добра да би јој се могла повјерити неограничена власт.
- Под владавином права Народни демократски покрет подразумева једнакост пред демократски и парламентарно донесеним законима, без обзира на друштвени статус појединца, политичку припадност, расу, класу, род, пол, вјероисповијест или било које друго одређење, односно припадност, јер су универзална људска права, између осталих, и право на слободу, право својине, право безбједности и право на отпор против угњетавања.
- Стручно оспособљена и рационално организована администрација, као сервис грађана, а не као власт над њима, грађански контролисана и професионално верификована, ефикасна и непристрасна, представља средство за вршење власти, у корист грађана и грађанки.
- Грађанин је темељ сваког демократског друштва. Његова и њена слобода и сигурност јесу доказ успјеха једне државе и због тога јавна управа у једној држави има само јеног господара – грађанина/грађанку, који/а ради, плаћа порез и издваја свој новац како би га у службама администрације дочекали услужни и ефикасни службеници, а не бирократска и шалтерска хладноћа. Наша политика инсистира на професионалној управи, којој ће грађани вјеровати и за коју ће бити сигурни да ради у њиховом интересу.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СМАТРА ДА ЈЕ НЕПРИКОСНОВЕНА И СИСТЕМСКИ ЗАШТИЋЕНА ПРИВАТНА СВОЈИНА КАО ДОМИНАНТАН СВОЈИНСКИ ОБЛИК ТЕМЕЉ ДРУШТВЕНИХ ОДНОСА И УКУПНОГ ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА

- Приватна својина је неотуђиво право, а њена заштита системска обавеза, јер приватном својином располаже дефинисан власник, у основи појединац, који у праву жели да је учини већом и садржајем и приносом, а она је као таква доказано најефикаснији својински облик и камен темељац савремених и успјешних друштава, општих слобода, отворене конкуренције и тржишне оријентације.
- Напуштање свих рецидива комунизма утемељених на доминантној државној својини, надокнада или враћање неправедно одузете приватне имовине из комунистичке прошлости, услови су за транзицију у друштво слободне конкуренције и стабилног развоја.
- Државна својина за Народни демократски покрет може остати само у друштвеним областима које су у функцији стратешких потреба друштва, те за непосредно вршење власти, односно тамо гдје се не може остварити принцип профитабилности. За сву државну имовину за коју је важно да дугорочно буде у државном власништву, а може се учинити профитабилном, Народни демократски покрет ће, између осталих могућности, афирмисати и политику јавно-приватног партнерства и концесија ради смањења расхода буџета и повећања ефикасности кориштења јавних добара заједнице.

ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ПРЕДУЗЕЋА И БАНКЕ У ДОМИНАНТНО ПРИВАТНОЈ СВОЈИНИ ТЕМЕЉ СУ ЕФИКАСНЕ ЕКОНОМИЈЕ ДРУШТВА

- Предузећа и банке наслијеђене из времена социјалистичког самоуправљања, квалификоване као друштвено власништво, своју, по правилу, пословну неефикасност стекле су због политичких управљачких структура именованих од стране државе као власника.
- Једнопартијски систем није познавао конкуренцију као утакмицу која производи квалитет, па је без конкуренције, једнопартијским политичким управљањем предузећима и банкама, изгубљена појединачна ефикасност и конкурентска способност предузећа и банака.
- Трансформисати друштвену у приватну имовину кроз јаван процес приватизације, са циљем да предузећима и банкама управљају профитом мотивисани приватни власници, који то раде из личног интереса, највећи је допринос државе у стварању предузетничког друштва.

- Приватизација, поред циља да друштво трансформише у предузетничко, треба да оствари и циљ друштвено праведне и солидарне расподеле дијела средстава остварених приватизацијом друштвене имовине, за све грађане и грађанке Републике Српске, јер су је они/е генерацијама стварали.
- Квалитет приватизације одређује брзина њеног провођења, а главни мотив приватизације не може се тражити искључиво у очекиваном новцу од продаје, већ прије свега у очекиваном оживљавању предузећа и запошљавању радника, са циљем стварања добити и смањења незапослености, јер су управо то фактори који генеришу општи привредни развој и трансформацију друштва из економске стагнације у економски раст.
- Ради повољнијих услова кредитирања нужно је појачати улогу Развојних банака у државном власништву који ће повољним каматним стопама али и другим погодностима стимулисати грађане и послодавце да користе услуге ових банака. Тако ће се, индиректно, утицати на општу висину каматних стопа привилегованим и нижим каматним стопама Развојних банака кроз кредитне линије за развој привреде и стамбено збрињавање младих брачних парова.
- Јавно приватно партнерство облик је мјешовитог својинског односа при формирању привредних друштава прије свега у дјелатностима комуналних предузећа општина и градова, али и у разним другим секторима као што су нпр. енергетика, спорт, саобраћај, здравство и слично. Државна својина над улогом у капитал привредног друштва и инвестициони капитал приватних предузетника ослобађају државу као партнера обавезе оперативног управљања привредним друштвом а приватни предузетник у јавно приватном партнерству преузима обавезу управљања ради ефикасног и рентабилног пословања привредног друштва у јавно приватној мјешовитој својини.

РЕДУКЦИЈА БИРОКРАТИЈЕ, ЕФИКАСНА И ОДГОВОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА, ПРИМЈЕРЕНА ПОТРЕБАМА СИСТЕМА ВЛАСТИ ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СУ ПРЕДУСЛОВ ДРУШТВЕНОГ НАПРЕТКА

- Администрација наслијеђена из социјалистичког друштва, са организацијом и навикама примјереним једнопартијском систему чине систем власти неефикасним и неодговорним према грађанима и предузетницима као крајњим корисницима услуга које администрација пружа.
- Монопол државе нестаје приватизацијом, а са њом администрација престаје бити инструмент партијског владања, већ постаје инструмент реализације закона и сервис који ефикасно и ефективно пружа услуге њеним крајњим корисницима.
- За финансирање ефикасне администрације коју ће чинити оптималан број извршилаца треба да се издваја сразмјеран дио буџета који ће бити усклађен са стандардима макроекономске стабилности. Тиме ће се створити простор да већи дио буџета буде искориштен за снажнију социјалну, развојну и безбједносну политику власти. Циљ Народног демократског покрета је редукција администрације и њена трансформација из власти над грађанима у сервис грађана.

РАЗВОЈ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА, ПОВЕЋАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ДОМАЋЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ПОВЕЋАН ПРИЛИВ ДИРЕКТНИХ СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА ПРЕДУСЛОВИ СУ ЗА УБРЗАН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БиХ

- Кључни изазов за сваку економију је повећање међународно конкурентне агрегатне понуде, што је могуће постићи развојем одређених врста међународно конкурентних производа и услуга, чиме се директно јача макроекономска стабилност (кроз смањење спољнотрговинског дефицита на основама снажног пораста извоза). Како би се реализовао овај циљ неопходно је у буџету из године у годину прогресивно повећавати износ средстава намијењен за стимулисање извозне производње с једне стране, као и обезбиједити средства за финансирање истраживачко развојних центара за развој нових производа и технологија, с друге стране.
- Унапређење пословног амбијента као предуслова за већи број директних страних инвестиција могуће је само уколико активности буду усмјерене на смањење нивоа пореза, рјешавање имовинско – правних односа, елиминисање административних баријера, као и јасну институционалну подршку (стимулисање инвестиција кроз пореске олакшице, системски подстицаји за гринфилд инвестиције).
- У условима непостојања некадашњих великих индустријских компанија, и велике стопе незапослености, сектор малих и средњих предузећа, заснован на ефикасности и међународној конкурентности, средство је остваривања економског раста и запослености. Подстицајне мјере усмијерене на развој МСП морају бити прецизно дефинисане, како на републичком, тако и на локалном нивоу.

- Креирање оквира за стварање динамичког, конкурентног и извозно оријентисаног окружења треба да укључи и мала и средња предузећа, са циљем повећања запослености и извоза, смањења платног дефицита, равномјернијег регионалног развоја и јачања материјалне основе за образовање, здравство и друге важне друштвене дјелатности. Креирање наведеног оквира треба да пружи основу за јефтине и брже покретање малих и средњих предузећа, боље законодавство и прописе, опорезивање и финансијску подршку, образовање и обуку за предузетништво, развијање техничко-иновативних и организационих знања, боље кориштење јединственог тржишта, имплементацију нових технологија и промовисање интереса малих и средњих предузећа на мађународном и државном нивоу.
- Након што се створи задовољавајући број успјешних малих предузећа, неопходно им је створити институционалну подршку за њихово пословно умрежавање и стварање кластера који би били интересантни са потенцијалне стране трговачке и производне компаније.

РАЗВОЈ ПРОИЗВОДЊЕ, ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА И БАНКАРСТВА ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СУ ПРИОРИТЕТИ НА ПУТУ КА ДРУШТВУ СТАБИЛНОГ ПРИВРЕДНОГ РАСТА.

- Производњом се стиче аутентичност, а још више економска самоодрживост заједнице, њеним порастом остварује се веће запошљавање и општи друштвени развој, чиме се заједница свестрано опоравља, и стално подстиче власт да се ангажује на изградњи нормативног амбијента стимулативног за пораст производње.
- Отворена и либерализована трговина, са јасним правилима која стимулишу конкуренцију а онемогућавају монопол, утемељена на међународним стандардима квалитета, супростављена асоцијацијама потрошача, спроводива је само у друштвено регистрованим трансферима, и системски приступачна контроли, па као таква чини друштво тржишно оријентисаним.
- Туризам, као комплексна привредна дјелатност, јесте један од значајних инструмената смањења сиромаштва у БиХ. Због његове улоге коју има за укупну привреду сваке земље, као и за подстицање одрживог развоја у њеним неразвијеним и мање развијеним дијеловима, даће му се посебан значај кроз промовисање и унапређење кориштења заштићених области у туризму, али и кроз давање приоритета активностима везаним за иницирање и подржавање провођена регионалних и интеррегионалних пројеката у овој области.
- Банкарство успостављено у прецизним институционалним оквирима који су у функцији заштите депозитара, перманентно контролисано у погледу дневне солвентности и пласманске способности, технолошки и стручно оспособљено да функционише по међународним стандардима, интересно оријентисано, са доминантном приватном својином, може одржати и повећати повјерење депозитара и бити у функцији општег, а посебно привредног развоја. Стара девизна штедња пренесена са банака на државу у процесу приватизације банака, као потраживање штедиша или њихових законских насљедника, не може никада застарјети, и мора им се, друштвено подношљиво, динамички вратити са припадајућим каматама.
- Ново друштво стабилног привредног раста за Народни демократски покрет заснива се на :
  - доминацији приватног власништва
  - слободном и отвореном тржишту
  - одрживом развоју, који значи ефикасно кориштење свих развојних потенцијала, уз очување човјекове животне средине.
  - брзој, праведној и свеобухватној приватизацији државне имовине
  - радикалном сужавању државне интервенције и хиперрегулације
  - ширењу пореске основице и снижавању пореских стопа на најнижу могућу мјеру
  - смањењу других захватања која оптерећују профитабилност предузећа као што су таксе, порези на плате и примања, доприноси и директни порези
  - стимулисању инвестиција кроз пореске олакшице
  - системским подстицајима за гринфилд инвестиције
  - обезбјеђењу равноправне конкуренције и спречавању монопола
  - рационалном кориштењу природних ресурса као и инфраструктурних ресурса кроз јавно приватно партнерство и концесије
  - изградњу институција финансијског тржишта
  - успостављању законитости, пословне и банкарске дисциплине, пословне и банкарске тајности
  - заштити интелектуалног власништва,
  - страним улагањима
  - здравом новцу

ПОЉОПРИВРЕДА, СТОЧАРСТВО И ШУМАРСТВО СА ПЕРСПЕКТИВНИМ И КВАЛИТЕТНИМ РЕСУРСИМА ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СУ ПРОСТОР ОГРОМНИХ РАЗВОЈНИХ МОГУЋНОСТИ

- Пољопривреда је наша изузетно важна привредна грана. Храна је стратешки производ чија нам производња обезбјеђује не само прехрану властитог становништва него и независност од других у тако важној области. Она је основа развоја читаве групе привредних грана и од њене продуктивности увелико зависи продуктивност укупне привреде.
- Развој производње хране и стварање бољих услова за живот на селу незаобилазне су полуге унапређења свеукупног квалитета живота – нашег најпречег циља. Створићемо нове конкурентне секторе, проширити палету домаћих производа, развити агроиндустрију и јачати везу између ње и примарне производње. Стратешким документима, напредном аграрном политиком и субвенционирањем пољопривреде дефинисаћемо будући развој пољопривреде и рибарства и усмјерити их у правцу европског модела развоја.
- Модернизоваћемо виталне секторе пољопривреде и подићи њихову конкурентност. Оснажићемо институционалне капацитете како бисмо потпуно спремни ушли у велику породицу европских народа.
- Наше одређење је вишедимензионална политика сеоског развоја, која подразумијева домаћински однос према пољопривредним ресурсима. Пољопривредно земљиште, као значајан ресурс којим располажемо, временом је као резултат неразумне политике све више остајало изван употребе, а пољопривреда је била на дну развијености. Због тога је потребан радикалан заокрет у третману пољопривреде као наше компаративне предности, што подразумијева сасвим нову аграрну политику.
- Основно стратешко одређење наше пољопривреде треба бити производња органске здраве хране за домаћу потрошњу и извоз. Осталом дијелу привреде треба наметнути високе еколошке критеријуме, како у просторном размјештају, тако и у врсти дјелатности, избору технологија и сл. Не само да можемо вишеструко увећати произведене количине хране, већ због домаћих еколошких прилика та храна може постати озбиљно конкурентна због органског квалитета на свим вањским тржиштима.
- Важне мјере аграрне политике су откуп, политика цијена и подстицаји. Редовним и стабилним откупом обезбјеђују се континуитет улагања у ову привредну грану. Гарантованим цијенама откупа нивелисаће се ефекти глобалних тржишних кретања на произвођаче и обезбједити континуитет производње у оквирима потреба аграрне политике, као и ниво цијена на домаћем тржишту. Подстицајима ће се стимулисати аграрни извоз као и производња у аграру за коју не постоји традиција а постоји тржиште.
- Земљишна политика је такође инструмент којим се утиче на развој пољопривреде. Промет земљишта је слободан а пољопривредни посјед неограничен. Умјесто земљишног максимума, као једне од најгорих политика којим се комунизам борио против богатог и независног сељака, сврсисходније је размотрити увођење земљишног минимума испод којег се земљишни посјед не би могао уситњавати. Аграрно земљиште које је ван употребе мора се посебно порески оптеретити а за земљиште у употреби треба обезбједити пореске олакшице.
- Народни демократски покрет се залаже да се пореско оптерећење изражава по јединици површине зависно од плодности земљишта, те да се изражава у реалним износима (натурално) у дугом року трајања. Инвестициона улагања у пољопривреду треба да буду ослобођена плаћања пореза (куповина аграрног земљишта, опреме, дугорочни засади, основно стадо, и сл.)
- Сточарство, живинарство и сваки узгој стоке, бројем грла димензионираним властитим потенцијалима производње хране за њихов узгој, односно савремено фармерство представља велики потенцијал за запошљавање и профитабилан ангажман сељака на властитом посједу.
- Развој воћарства по савременим стандардима квалитета, уз инвестиције у хладњачке и складишне, као и транспортне капацитете, али и стимулисање малих произвођача и кооперативне сарадње, нова је област у аграру са великим потенцијалима коју треба имати у виду у изради нове аграрне политике.
- Огромне површине очуваних и скупочјених шума непроцењљив су ресурс о којем треба водити стручну и развојну бригу.
- Искориштавање шума треба вршити према утврђеним научним правилима јер се тако трајно чува њихова површина, квалитет и еколошка вриједност.
- Посебну пажњу треба посветити шумским површинама које су категорисане у националне паркове, парк-шуме и шумско-ловне резервате.
- У наглашену бригу за шумско богатство спада и планински узгој шумске дивљачи и унапређење ловства.

ЕНЕРГЕТИКА И РУДАРСТВО ПРЕДСТАВЉАЈУ ДУГОРОЧАН И ЗНАЧАЈАН ПОТЕНЦИЈАЛ УКУПНОГ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА

Развој свих модерних друштава, у највећој мјери зависи од односа према енергетском потенцијалу – његовој усклађености са захтјевима високих еколошких стандарда и потребом ефикасности. Подразумијева се и кориштење алтернативних видова енергије и рационално кориштење свих домаћих ресурса. Ово вријеме тражи компромис између све већих потреба за енергијом и потребе за очувањем природног амбијента.

- Производња електричне енергије представља једну од најперспективнијих производних области, прије свега због значајних хидропотенцијала и налазишта угља. Уз постојеће електроенергетске капацитете, улагањем у нове, постиће се стабилно снабдијевање домаћих потрошача произведеном електричном енергијом, али и извоз у значајном обиму.
- Нова инвестициона улагања Народни демократски покрет види у комбинацији приватизације дијела електроенергетског комплекса кроз доинвестирање, властите државне инвестиције, по потреби кроз дугорочне комерцијалне кредитне аранжмане, али и кроз додјелу концесија доказано инвестиционо способним партнерима.
- Производња и промет нафтних деривата у домаћим рафинеријама Брод и Модрича, не само за потребе Републике Српске и Босне и Херцеговине, већ и за земље у региону јесте стратешка потреба и предност Републике Српске.
- Изградња гасовода, од Зворника, према западу, до Новог Града, којим би се БиХ и Република Српска већим својим дијелом прикључиле на гасовод преко Србије ка Руској Федерацији јесте потреба коју треба реализовати у догледној перспективи, кроз концесије инопартнерима или кроз заједничко улагање са инопартнерима. Изградњом термоелектране на гас у Бањалуци, значајно би се поправио енергетски биланс Републике Српске тако што би се топлофикација већине градова трансформисала са скупог и еколошки лошијег мазута на топлофикацију гасом.
- Рудно богатство рудама метала, али и неметала, изузетно је, и уз то комплементарно прерађивачким капацитетима у региону, са дугом традицијом рударства. Концесије на експлоатацију у оквиру републичке стратегије развоја рударства је начин на који треба извршити приватизацију ових природних богатстава.
- Развој жељезнице кроз модернизацију, али и изградњу нових праваца, као и изградњу мреже ауто-путева, те реконструкцију и изградњу регионалних, магистралних и локалних путних праваца, стратешка је потреба БиХ и Републике Српске, прије свега због подршке развоју цијелог енергетског и рударског комплекса, али и цијеле привреде и друштва уопште.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ДРУШТВА МЛАДИХ И ЗНАЊА

- 21. вијек је вијек знања, нових захтјева и дисциплина. Знање није довољно само себи. Оно је увијек у служби људског напретка, здравља, слободе и среће. Зато наша политика инсистира на знању које је примјењиво. Нашом политиком ћемо подстицати научно истраживачке дјелатности на свим нивоима и јачати важност искуственог знања, које мијења свијет на боље и сваком даје могућност да олакша и поправи свој живот.
- Народни демократски покрет сматра да треба утврдити које су нам научне установе дугорочно потребне као подршка привредном развоју, обезбјеђењем законом утврђених привилегија за научне раднике и раднице кроз пореске, царинске и друге олакшице, али и кроз субвенционирање научног рада дијелом буџета предвиђеног за истраживање и развој.
- Народни демократски покрет сматра да за потребе домаћег привредног развоја треба стимулисати сарадњу са научним институцијама у цијелом свијету, без предрасуда, и искључиво по критерију квалитета, кроз буџетско субвенционирање обуке домаћих стручњака, али и кроз ангажовање страних научних институција на практичним и конкретним потребама развоја.
- Неизбјежно је омогућити и оснивање научних института и организација у приватној својини, што Народни демократски покрет подржава, јер је свјесна да ће у предузетничком друштву којем тежи, кроз потребе приватног капитала, у функцији унапређења производа ради освајања тржишта, и научно знање постати приватна својина, за комерцијалну продају.
- Ради заштите ауторских права, јер је интелектуална својина такође приватна својина, важна не само за науку, већ и за друге области, Народни демократски покрет ће се залагати за усвајање одговарајућих закона према међународно важећим стандардима.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА НИВО СОЦИЈАЛНИХ ПРАВА УСКЛАЂЕНИХ СА ПРОСЈЕЧНИМ СТАНДАРДОМ, А ПРЕМА НИВОУ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

- Социјалне потребе друштва изишлог из рата, у амбијенту постратног ниског друштвеног бруто производа и националног дохотка, уз процес транзиције из социјалистичког у предузетничко друштво, разумљиво, ограничавају могућности њиховог потпуног и примјереног измирења.
- Правичност у расподјели друштвених средстава за социјалне потребе јесте обавеза коју Народни демократски покрет прихвата, уз смањење нивоа нерегистроване економије и континуирано побољшање финансијске дисциплине, ради ефикасне поуне социјалних фондова и са схватањем да издвајања за социјалне потребе имају прихватљив праг преко кога би био угрожен општи друштвени развој.
- Реформа социјалних фондова, али и цијеле социјалне политике, треба да се заснива на тежњи да се социјална подршка заједнице фокусира на што мањи број корисника директне социјалне помоћи, кроз планску ресоцијализацију угрожених и хендикепираних, оспособљавањем до нивоа да сами о себи могу бринути.
- Социјална политика треба да буде утемељена на моралу и солидарности, а намијењена само онима којима је истински потребна, и који без ње не могу, уз јасне законске критерије кога обухвата, коме облику и обиму.

ПРИМЈЕРЕН И У КОНТИНУИТЕТУ ПРАЋЕН СТАНДАРД РАТНИХ ВЕТЕРАНА, РАТНИХ ИНВАЛИДА, ВОЈНИХ И ЦИВИЛНИХ ЖРТАВА РАТА И ЊИХОВИХ ПОРОДИЦА ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ЈЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОБАВЕЗА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

- Република Српска има обавезу према њеним ствараоцима, а то су, прије свега, борци, инвалиди рата, породице погинулих бораца и цивилне жртве рата.
- За све који су из рата изашли хендикепирани губитком здравља или најближег сродника Народни демократски покрет сматра да је друштво обавезно да им обезбједи системску заштиту кроз различите облике привилегија у социјалној, здравственој и пензионој заштити.
- У запошљавању, покретању приватног посла, школовању, професионалном оспособљавању, рјешавању стамбених питања и рехабилитацији, друштво је обавезно да обезбједи друштвене привилегије, уз јасне законске критерије, кога обухватају, коме облику и обиму.
- Народни демократски покрет сматра да су асоцијације ратних ветерана, инвалида рата, породица погинулих и несталих бораца и цивилних жртава рата, потребне друштву како би организовано утицале на правично рјешавања статуса својих чланова, али и сачувале истину о рату и ратним страдањима.

ИЗБЈЕГЛИЦЕ, РАСЕЉЕНА ЛИЦА И ПОВРАТНИЦИ СА СВИМ ЗАКОНОМ ОДРЕЂЕНИМ ПРАВИМА ПО МИШЉЕЊУ НАРОДНОГ ДЕМОКРАТСКОГ ПОКРЕТА ТРЕБАЈУ СЛОБОДНО, ВЛАСТИТОМ ВОЉОМ, ОДАБРАТИ ОПЦИЈУ РЈЕШАВАЊА СВОГ СТАТУСА

- Избјеглице и расељена лица без обзира на националну и вјерску припадност су овакав статус стекли противно својој вољи, склањајући се од ратних опасности.
- Народни демократски покрет сматра да су имовинска права неутуђива и да се имовина њеним власницима мора вратити или правично надокнадити према израженој жељи власника.
- Сматрајући да је право на слободно доношење одлуке о мјесту живљења и становања основно људско и демократско право, Народни демократски покрет прихвата сваку опцију личног избора рјешавања избјегличког статуса и не подржава никакве тенденциозне притиске на избјеглице, расељена лица или повратнике у њиховом личном избору.
- Повратак, не само људи већ и имовине, тражи потпуну међуентитетску хармонизацију процедура као и размјену података, што Народни демократски покрет подржава.
- Власти су дужне да институционално омогуће реализацију слободно изражене воље сваког избјеглице примјерено материјалним могућностима заједнице, на правичан и транспарентан начин.
- Избјегличка питања нису само питања која се могу лоцирати искључиво у БиХ и њене ентитете, већ је рјешавање питања избјеглица и њихове имовине и међудржавно регионално питање, прије свега између БиХ и Републике Хрватске, због бројних избјеглица из Хрватске у Републици Српској, па ће се Народни демократски покрет залагати да се и у међудржавним односима БиХ и Републике Хрватске ово питање рјешава на истим принципима.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ЋЕ ЊЕГОВАТИ ПОЛИТИКУ НЕДИСКРИМИНАТОРСКОГ ОДНОСА ПРЕМА ПОЈЕДИНЦИМА И РАЗВОЈУ ЗАЈЕДНИЦЕ

- Свако треба да ради. Ко то жели и има потребу, мора добити шансу. Нашом политиком ћемо континуирано смањивати број незапослених. Долази вријеме нових генерација, нових знања, нових вјештина, нових искустава, нових резултата, новог европски квалитетног живота. Обезбједићемо да млади не одлазе тражећи бољи живот – да остају овдје и да се враћају овдје – да граде живот европских стандарда и квалитета.
- Као један од приоритета у раду и креирању привредног амбијента, Народни демократски покрет је поставила и питање отварање нових радних мјеста, што ће се, између осталог, реализовати и кроз програме и планове за развој пословних инкубатора. С тим у вези, Народни демократски покрет предвиђа успостављање трајне инфраструктуре за мала и средња предузећа, и предузетништво уопште, јачањем институција на локалном и регионалном нивоу, промоцијом пословног повезивања и иновационих активности, привлачењем развојних партнера из јавног и приватног сектора, тако да пословни инкубатори треба да буду у функцији подршке развоју малих и средњих предузећа.
- Динамично растући стандард грађана одређен је као безусловни приоритет наше политике, којом ћемо обезбиједити континуиран раст плата и пензија. Вриједан и успјешан радник мора бити награђен као и успјешан менаџер и предузетник. Са друге стране, године и старост не смију бити хендикеп. Нико не смије бити заборављен. Достојанство оних који су стварали у прошлости јесте обавеза генерација које граде будућност.
- Уједначен економски развој источног и западног дијела Републике Српске услов је стабилног и динамичног развоја Републике Српске као цјелине. Република Српска је у обавези да стално води рачуна о потребама развоја својих неразвијених дијелова, углавном сконцентрисаних на истоку и југоистоку Републике, проводећи политику солидарности и подстицања развоја посебним републичким развојним пројектима намјењеним овим подручјима. Људи ове регије, вриједни и интелигентни, знаће да то искористе за лични и општи просперитет.

ПОРОДИЦА, ПОЛОЖАЈ ЖЕНА И ДЈЕЦЕ СУ ЗА НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ВАЖНО ДРУШТВЕНО ПИТАЊЕ КОЈЕ ТРАЖИ ПОСЕБНУ ПАЖЊУ, ЈЕР ЈЕ ПОРОДИЦА ОСНОВНА ЈЕДИНИЦА ДРУШТВА

- Породица је код нас утемељена на традиционалној повезаности родитеља и дјеце и брачној заједници као јединој етичкој форми трајног заједничког живота родитеља, што Народни демократски покрет жели да очува.
- Блискост крвних сродника и обавезујуће поштовање чланова породице, његовано и преношено са генерације на генерацију, чине породицу основном јединицом нашег уређеног друштва.
- Народни демократски покрет се залаже да се положај жене у нашем друштву побољша прилагођавањем друштвених норми, у свим областима друштвеног живота, како би жена што квалитетнија остваривала своју брачну и родитељску улогу. У том смислу привилеговано радно вријеме за запослене мајке малољетне дјеце, регулисано пензионо право и здравствена заштита сваке мајке за период до 3 године старости дјетета, плаћено и посебно стимулисано продуженим трајањем свако сљедеће породилшко одсуство, само су дио мјера којима би требало стимулисати одређене мајке да се више посвете породици и васпитању дјеце.
- Народни демократски покрет здрав развој дјеце види прије свега у здравој породици, а онда и у организованости друштва да дјечи пружи квалитетно образовање, и добре услове за бављење културом, спортом и забавом.
- Породице са више дјеце требају бити привилеговане у друштву, уз повећан дјечији додатак за породице са више дјеце.
- За здрав развој дјеце и омладине Народни демократски покрет оцјењује врло важним едукацију кроз обавезно, али и додатно образовање.
- Заштита физичког и душевног здравља дјеце од штетног утицаја дрога, алкохола, дувана и других порока и деструкција, један је од приоритета и одређенења Народног демократског покрета.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА РАЗВОЈ ДУХОВНО И ФИЗИЧКИ ЗДРАВИХ ЛИЧНОСТИ КРОЗ ПРИМЈЕНУ САВРЕМЕНИХ ИНИЦИЈАТИВА У ПОДРУЧЈУ ПРОСВЈЕТЕ И СПОРТА

- Образовни систем треба да се ослободи наслијеђених слабости и да се садржајно и организационо утемељи на свјетски прихваћеним стандардима и вриједностима, подстичући развој талената.
- Систем образовања треба бити организован примјерено степену способности полазника и потребама општег друштвеног развоја, а посебно привредног развоја, садржајно и методолошки према међународним стандардима, како би стечена знања, без посебне нострификације, била прихваћена свугдје у свијету.
- Да би се ријешили нагомилани проблеми постојећег школског система (вишак предавача у једном подсистему и мањак у другом, низак материјални ниво школских институција, непримјереност наставних програма, одсуство подстицања креативности код ученика, низак професионални и друштвени стандард наставника) потребно је омогућити да образовне установе буду приватне и државне, под истим критеријима у едукацији, вредновању знања, професионалности и нивоу обавезног финансирања. Они који се школују из средстава заједнице морају имати обавезу према заједници када заврше школовање .
- Друштво које вјерује у такмичење и које подстиче побједнички дух, вјерује и у спорт. Спорт је данас лице сваке нације, израз патриотизма и родољубља. Савремени спорт представља снажан колективни ентузијазам и жељу за идентификацијом. Зато је наша обавеза да обезбиједимо оптималне услове, прије свега за развој масовног, а затим и врхунског спорта. Са врхунским спотом ближи смо цијелом свијету.
- За Народни демократски покрет инкорпорирање физичке културе у обавезну едукацију у току цијелог школовања је предуслов омасовљења спорта и пораста интереса младих за рекреативно, али и професионално бављење спортом.
- Спорт у погледу организације такмичења, али и начина финансирања и постизања врхунских резултата, треба имати дефинисан статус, уређен законом. Из буџета је реално очекивати финансирање категорисаних врхунских спортиста, а у правилу финансирање спорта ће бити засновано на комерцијалној основи, зависно од интереса предузећа и других интересних организација, уз ослобађање од пореза на добит дијела средстава намијењених спорту. Приватизација спортских клубова је нова могућност за постизање врхунских спортских успјеха, јер и врхунски спортски резултати представљају пословну шансу и профитабилну дјелатност .
- Народни демократски покрет ће се залагати за очување сопственог лигашког такмичења у свим спортским дисциплинама и спортским савезима, као и за учешће у организованим такмичењима на нивоу БиХ , репрезентовањем најуспјешнијих из републичких лигашких такмичења. У репрезентативном смислу гдје год то међународне асоцијације дозвољавају, Народни демократски покрет ће подржавати и међународна спортска такмичења ентитетских репрезентација.
- Народни демократски покрет ће се посебно залагати за омогућавање једнаких услова за рад и финансирање женских и мушких спортских асоцијација и клубова како би се избјегла до сада постојећа дискриминација у овој области, у корист мушких, а на штету женских клубова и асоцијација, и постигла равноправност у вредновању резултата мушког и женског спорта.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ОДНОС ПРЕМА ПЕНЗИОНЕРИМА ГРАДИ НА ХУМАНИМ, МОРАЛНИМ И СОЛИДАРНИМ НАЧЕЛИМА ЗАЛАЖУЋИ СЕ ЗА ДУГОРОЧНО СИСТЕМСКО РЈЕШАВАЊЕ ЊИХОВОГ СТАТУСА

- Богати и капитализовани пензиони фондови, са обавезним, али и додатним пензионим доприносима, кроз више стубова, са стабилним и високим приходима ,независни од политичког утицаја, профитно мотивисани, потребни су Републици Српској за трајно рјешавање стабилне исплате сигурних и довољних пензија. Народни демократски покрет сматра да је ово циљ који се може постићи реформом пензијског осигурања и пензионог фонда. Конкуренција међу фондовима као финансијским институцијама под строго контролисаним и високо гарантованим условима оснивања пензионих фондова је неминовност будућег времена. Уплата пензионог осигурања за сваког запосленог би била обавезна, али би уплатилац имао право избора за њега најпоузданијег фонда.
- Са разумијевањем за изузетно неповољан однос броја запослених и броја пензионера, Народни демократски покрет је свјесна да ће пораст средстава за пензије бити у директној корелацији са порастом запослености и порастом финансијске дисциплине у плаћању обавеза за пензионо осигурање, па је у том смислу у периоду трајања ниске запослености и ниског привредног раста значајно да средства за ове намјене буду правично распоређена, и дијелом субвенцинирана из буџета, у складу са буџетским могућностима.
- Приватизацијом државних предузећа готово 10 % укупне њихове вриједности је власништво пензионог фонда, компјутеризацијом и значајним смањењем броја чиновника, као и продајом или рентирањем некретнина у власништву пензионог фонда, фонд ће располагати

са значајним новчаним капиталом, којим ће се моћи, кроз сигурне пласмане, остварити капитална добит, и усмјеравати у редовно измирење обавезе према пензионерима.

- И критерији за одлазак у пензију морају бити постављени на ригорознијем и условљенијем нивоу, примјењујући стандарде развијених земаља.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ СТАНОВНИШТВА ЖЕЛИ УСПОСТАВИТИ У СКЛАДУ СА НОРМАМА СВЈЕТСКЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ПО УГЛЕДУ НА УСПЈЕШНЕ МОДЕЛЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗДРАВСТВА У СВИЈЕТУ

- Полазећи од чињенице да је здравље услов среће и благостања сваког појединца, породице и друштва у цјелини, Народни демократски покрет као основни циљ своје здравствене политике поставља питање подизања општег нивоа здравља свих грађана РС.
- Право на здрав живот једно је од основних права слободног друштва. Заштита здравља и брига о њему дужност је свих нас који вјерујемо у здраво друштво и здравог појединца. Заштита здравља мора бити обезбијеђена свима, без обзира на социјалне разлике. Здравствена заштита мора бити најизраженија тамо гдје је најпотребнија.
- Здравствени систем треба бити ефикасан и функционалан и у директној функцији здравствених потреба грађана. Он треба бити ослобођен сувишних бирократских и административних процедура, које га чине скупим и неодрживим, а истовремено отуђеним и недоступним онима којима је потребан.
- Основа здравственог система је примарна здравствена заштита, са посебним усмјерењем на здравље дјеце и младих, као будућности нације, и здравствену заштиту трудница и мајчинства. На тај начин здравствени систем ће се ставити у службу демографске политике утичући директно на наталитет и репродуктивно здравље грађана.
- Здравствени систем треба уважити нашу реалност, а то је старење популације, и у том смислу задовољити здравствене потреба старијег становништва.
- Један од основних предуслова ефикасног здравства је и рационалност. Због тога ће се Народни демократски покрет залагати за јасно дефинисање основног пакета здравствених услуга за све грађане, имајући у виду најчешће болести становништва. Мора се избјећи стварање гломазног и скупог здравственог система чије постојање постаје сврха самом себи и истовремено представља сметњу даљњем економском напретку и функционисању државе.
- Прегломазна и нерационална организација здравствене заштите са неповољном структуром у односу броја љекара према пратећем здравственом особљу и администрацији у здравству, улога љекара опште праксе сведена на тријажера и диспечера, затрпаност специјалиста љекара великим бројем пацијената, одразило се неповољно на основну функцију љекара - лијечење болесника и унапређење знања и струке.
- Народни демократски покрет сматра да треба вратити значај љекару опште праксе увођењем кућног љекара, отварањем савјетовалишта, дневних болница и других облика ванхоспиталног лијечења. Реформа здравства мора донијети уштеде на свим нивоима, смањење броја кревета у болницама, смањење броја дана болничког лијечења, смањење броја лутања од специјалисте до специјалисте, смањење броја непотребних претрага, смањење администрације у здравственим установама итд.
- Конкуренција у здравственој заштити, која побољшава квалитет и обара цијену здравствене услуге, могућа је уз законом дозвољену, али и условљену организовану приватну љекарску праксу и приватне љекарске установе, под стручним надзором, који успоставља ресорно министарство.
- Здравствени фондови су финансијске организације преко којих се финансира здравствена заштита доступна свима, према законом утврђеном минимуму, уз равноправност корисника. Постојећи здравствени фонд мора бити реформисан, уз могућност, под строго контролисаним и високо гарантованим условима, оснивања конкурентних здравствених фондова. Уплата здравственог осигурања за сваког запосленог би била обавезна, али би уплатилац имао право избора за њега најпоузданијег фонда, као и најповољније опције обима здравствене заштите, кроз властити одабир додатне стопе доприноса за здравствено осигурање.

СНАЖНЕ АСОЦИЈАЦИЈЕ ПОСЛОДАВАЦА И АСОЦИЈАЦИЈЕ РАДНИКА СУ НЕЖНЕ ЗА БУДУЋИ КОНТИНУИРАН И УРЕЂЕН ДИЈАЛОГ ОКО ЊИХОВИХ ИНТЕРЕСА У ПРЕДУЗЕТНИЧКОМ ДРУШТВУ КОЈЕМ ТЕЖИМО

- Синдикалне слободе и права су цивилизацијске тековине и саставни дио људских права и слобода. Народни демократски покрет се залаже за пуну слободу синдикалног удруживања и дјеловања, као и удруживања синдиката у међународне синдикалне асоцијације.

- Штрајк је најснажније легитимно средство синдикалне борбе и треба да се примјењује само када су остале методе за постизање синдикалних циљева исцрпљене, али никако не може бити у функцији уништења послодаваца.
- Долази вријеме синдиката независног од послодаваца, политике и власти, али и вријеме гранских синдиката као ефикаснијих асоцијација, са општим, али и специјализованим, и специфичним, гранским циљевима.
- Народни демократски покрет се залаже и за слободно стварање асоцијација послодаваца, и то гранских, због усаглашеног очувања интереса послодаваца у односу на асоцијације радника, али и због снажнијег утицаја на извршну и законодавну власт, као и због заштите послодаваца од нелојалне конкуренције и монопола.
- Независне од политике и страначких утицаја, ове асоцијације, штитећи своје колективне интересе, власт ће учинити одговорнијом у креирању законодавства и у вршењу власти.
- Будући да је рад у новом предузетничком друштву прије свега тржишна категорија, Народни демократски покрет се залаже да се примјењује принцип административног утврђивања најниже цијене радног сата као основног механизма заштите радничког стандарда.
- Радничким покретима и синдикатима треба омогућити сигурност радног мјеста запосленог. Сваки облик злоупотреба, мобинга и изабљивања радника од стране послодаваца и власника предузећа који на тај начин стварају себи екстра профит морају бити кривично квалификовани и судски санкционисани.
- Департизација предузећа и синдиката који из политичких разлога врше притисак на запослене и тиме умањују њихову слободу организовања неопходна је мјера друштва одговорне и демократске власти као и спријечавање вјештачког смањења обима производње које уноси несигурност у радни ангажман и утиче на стварање атмосфере неизвјесности и страха код запослених . Супростављање оваквим начинима манипулисања и злоупотребе радника свим расположивим демократским и другим средствима, обавеза је одговорног и демократског друштва како би се спријечило понижавање и изабљивање радника.

КОРУПЦИЈА, КРИМИНАЛ И ДРУГЕ ДРУШТВЕНЕ ДЕВИЈАЦИЈЕ КОЈЕ УГРОЖАВАЈУ ФУНКЦИОНИСАЊЕ ДРУШТВЕНОГ СИСТЕМА И РУШЕ ОСНОВНЕ ЕТИЧКЕ НОРМЕ ЦИВИЛИЗОВАНОГ ДРУШТВА СУ ПОЈАВЕ КОЈЕ ТРАЖЕ СИСТЕМАТСКИ, КОНТИНУИРАН И ХРАБАР ОДГОВОР КРОЗ НОВО ЗАКОНОДАВСТВО, ВЛАДАВИНУ ПРАВА И ОДГОВОРНУ АДМИНИСТРАЦИЈУ.

- Корупција и криминал угрожавају напредак, интегритет друштва и дјеловање тржишта и проузрокују изостајање добити у корист заједнице.
- Корупција и криминал у сваком друштву представљају мање или више изражену девијантну појаву против које се систем мора борити мјерама превенције, едукације, контроле и санкција кроз ново законодавство, измјене постојећег законодавства и поједностављење административних процедура.
- Борба против корупције и криминала је институционална обавеза у интеграционом процесу због обавезног приступања Грађанско правној и Кривично правној конвенцији о корупцији Савјета Европе за све земље чланице .
- При санкционисању ових појава нико од одговорних не може бити изузет од одговорности због друштвеног статуса, а посебно они изабрани и именовани јавни функционери и службеници, јер је владавина права темељ демократски уређеног друштва.
- Веће учешће јавности у изборима судија, тужилаца и полицијских службеника на свим нивоима примјеном критеријума при избору да предност имају они који имају квалификована знања, стручни капацитет али и храброст да свој посао обављају стручно, одговорно и без политичког утицаја учиниће борбу против корупције и организованог криминала ефикаснијом, друштвено надгледаном и непристрасном .
- Промјена и поштравање законских одредби и казнене политике неопходна је мјера, како би се ефикасније спријечиле криминалне радње , а промовисали превенција против корупције и криминала .Подстицањем и афирмацијом улоге невладиних организација које су ангажоване на спречавању злоупотреба службеног положаја и корупције у јавним службама створиће се друштвени амбијент демократског притиска јавности на законитост и одговорност у кориштењу јавних средстава.
- Редовне јавне контроле финансијског пословања политичких странака неопходна је у одговорном и демократском друштву како би се спријечила злоупотреба у начину финансирања политичких странака ,као и злоупотребе у трошењу средстава, а све ради спријечавања утицаја над политичким партијама из вањских и отуђених финансијских центара моћи.

- Систем јавног правобранилаштва неопходно је озбиљно реформисати у циљу ефикасније заштите јавне имовине у судским процесима уз могућност разматрања увођења општинског односно градског јавног правобраниоца ради заштите имовине општина и градова.
- Редовна јавна контрола и финансијска провјера имовинских картона именованих и изабраних лица у свим органима извршне, законодавне и судске власти као и предузећа у државном власништву, ванбуџетских фондова, агенција, управа и других државних организација, органа и служби као и руководилаца политичких странака неопходна је друштвена мјера која ће значајно смањити изложеност недозвољеним и коруптивним утицајима на изабрана и именована лица у јавним службама.

СЛОБОДНИ МЕДИЈИ, НЕПРИСТРАСНО КРИТИЧНИ, ФИНАНСИЈСКИ САМООДРЖИВИ, ОСЛОБОЂЕНИ ПОЛИТИЧКОГ, АЛИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ ПРИТИСКА, ПРОГРАМСКИ ОДГОВОРНИ, ЈЕДАН СУ ОД КЉУЧНИХ СТУБОВА ДЕМОКРАТСКИ УРЕЂЕНОГ ДРУШТВА

- Слободни, одговорни и независни медији имају непроцјењиву улогу у креирању јавног мњења, чиме власт, институције и појединце, чине друштвено одговорним.
- Медији су носиоци опште едукације у свакој области јавног живота, значајни за афирмацију опште образованости, културе, спорта, равноправности полова, историје, као и забаве утемељене на здравим основама.
- Свако друштво је онолико демократско колико су медији у њему ослобођени било каквих притисака, али и одговорни у својој уређивачкој политици, стимулишући позитивне друштвене појаве и критикујући оне негативне.
- Конкуренција медија је основ за побољшање квалитета њиховог садржаја, али и финансијске самосталности и пословне успјешности.

ЗАШТИТА ОКОЛИНЕ ПО МЕЂУНАРОДНО ПРИХВАЋЕНИМ СТАНДАРДИМА ЈЕ ДРУШТВЕНА НОРМА КОЈА СЕ МОРА ПЕРМАНЕНТНО УВОДИТИ КАО ОБАВЕЗА У СВИМ ОБЛАСТИМА

- Напредни свијет, схватајући опасност коју примијењене технологије у разним привредним гранама проузрокују у сфери угрожавања здравље људи и загађења природе, намеће обавезујуће еколошке стандарде, у интересу цијелог човјечанства.
- Примјена међународно признатих еколошких стандарда, квалитета за робе, технологије, грађевинарство, здравство, саобраћај, комуналне службе, енергетику, аграр и остало, и у увозу али и извозу, јесте неминовност глобалног свјетског тржишта.
- Примјена еколошких стандарда потребна је прије свега нама, јер имамо генерацијску обавезу да будућим покољењима наше природно богатство оставимо заштићено, са сврхом здравог развоја људи и природе.
- Ради примјене еколошких стандарда, Народни демократски покрет ће се залагати за увођење еколошке полиције и доношење закона о уређењу и чувању околине.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА ДЕЦЕНТРАЛИЗОВАНО ДРУШТВО

- Степен самоуправе који остварују локалне власти је показатељ нивоа демократске свијести и заштите људских права у најширем значењу. С тим у вези, Народни демократски покрет ће се залагати за постојање локалне власти са демократски формираним органима који доносе одлуке и имају висок степен самосталности и одговорности, а што је у складу са Европском повељом о локалној самоуправи, којој је приступила и БиХ.
- Да би друштво било ефикасно оно мора бити децентрализовано, и то по принципу да све оно што се може ефикасно рјешавати на локалном нивоу не смије бити централизовано. Децентрализација представља основ за успјешну реформу локалне самоуправе и изградњу демократског друштва у БиХ. Народ који нема развијену локалну самоуправу не зна шта је дух слободе.
- Децентрализација је право на рационално управљање ресурсима, право на локалну демократију и могућност демонополизације у доношењу одлука.
- Питање власништва и управљања ресурсима на локалном нивоу, од суштинског је значаја за процес функционалне и фискалне децентрализације у БиХ, као и за економско јачање и развој локалне самоуправе.
- Да би се локална власт приближила грађанину она мора имати адекватно мјесто у функционисању школства, здравства и осталих сервиса на подручју локалне самоуправе.

ЈАЧАЊЕ ЛОКАЛНХ УПРАВА И РАВНОПРАВАН РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ ПРЕДСТАВЉАЈУ ЕВРОПСКИ ПРИНЦИП И ДОКАЗАНУ ПРАКСУ У РАЗВОЈУ ЛОКАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА

- Природни ресурси који нису од државног, ентитетског или кантоналног значаја, власништво су општина и градова што је потребно прецизно законски уредити.
- Законом о равномјерном развоју неопходно утврдити јасне приоритете, вријеме и степен улагања у изградњи свих дијелова РС и БиХ. Тиме би се осигурали сигурни послови, смањило раселјавање становништва, избјегла концентрација људи у већим срединама, али и омогућио ефикаснији рад свих локалних заједница. Сваке године потребно је планирати средства за смањење разлика између појединих подручја и распоређивати их по строго законски утврђеним критеријумима утврђеног степена развијености или неразвијености.
- Децентрализацијом власти са виших на општинске нивое власти, омогућиће се већа функционална и фискална самосталност општина/градова посебно у управљању природним ресурсима која се налазе на њиховој територији, а нису од ентитетског/ кантоналног/ државног значаја, као и у свим другим областима у складу са европском повељом о локалној самоуправи.
- Локалне заједнице и њихови представници (начелник/градоначелник, и одборници) морају бити одговорни за кључне проблеме грађана који су их бирали и у том смислу треба извршити прерасподјелу надлежности између општина, ентитета и институција БиХ.
- Фискална децентрализација између ентитета и локалних заједнице уз дефинисање јасне прерасподјеле јавних прихода између општина, ентитета и институција БиХ неизбјежна је потреба као и услов успостављања рационалне и друштвено ефикасне потрошње јавних средстава.

НАРОДНИ ДЕМОКРАТСКИ ПОКРЕТ СЕ ЗАЛАЖЕ ЗА РАВНОПРАВНОСТ МУШКАРАЦА И ЖЕНА И ДРУШТВО РОДНЕ ЈЕДНАКОСТИ ПО МЕЂУНАРОДНО ПРИХВАЋЕНИМ СТАНДАРДИМА

- Жене и мушкарци требају имати једнак статус у друштву, једнако бити присутни у свим подручјима јавног и приватног живота и имати једнаку могућност за остваривање својих права.
- У складу са одређивањем Народног демократског покрета, која високо вреднује демократске тековине, а имајући на уму да демократије нема ако је половина човјечанства из ње искључена, те да само она друштва која почивају на партнерству мушкараца и жена, на једнакоправности, равноправности и пружању не само једнаких могућности, већ и подршци ка уклањању баријера које стоје на путу достизању једнаких резултата, могу за себе тврдити да су демократска, сматрамо да је од изузетне важности:

- Доследно проводити све домаће, законске и подзаконске правне прописе који унапређују положај жене у породици и друштву, а посебно Закона о равноправности полова, УН Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена, Декларације о елиминацији насиља против жена те Препорука Вијећа Европе и Резолуција Европске уније о, између осталог, заустављању насиља против жена и учешћу жена у јавном и политичком животу, те потреби стварања услова за усклађивање породичног и пословног живота, као и свих других правних докумената који се односе на побољшање положаја жена у приватној и свим областима друштвеног живота.

- Народни демократски покрет препознаје и признаје да су жене на овим просторима кроз протекле вијекове биле не само занемарене већ и дискриминисане; да су о њиховим правима и интересима одлучивали мушкарци (очеве, мужеви, браћа, тутори...), те да је вријеме да се та неправда исправи. Народни демократски покрет ће афирмативним мјерама обезбиједити равноправно учешће жена у свим органима странке, укључујући руководеће органе странке. Сматрамо да ће интереси жена на тај начин бити најбоље заступљени и заштићени јер ће се артикулација потреба жена узимати у обзир не само када су у питању женска људска права већ и функционисање друштва у цјелини.

- Народни демократски покрет сматра да су удружења која се залажу за женска људска права потребна друштву како би организовано утицала на правично рјешавања статуса својих чланица и помогле да Република Српска достигне европске стандарде у овој области.

- Наша жеља и наш циљ је да свако људско биће има једнака права и могућности за успјех, без обзира на различитости по полу, роду или било којем другом својству, по којем се разликује од "већине", била она политичка, демографска или нека друга.

- Поимање родне једнакости за нас обухвата и једнакост пред законом у заштити од сваке врсте злостављања и злоупотребе, засноване на раси, вјероисповијести, животној доби, полу, индивидуалним способностима и опредјељењу по било ком основу.

УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

- Народни демократски покрет је свјестан да овај програм представља оквир за његову политику коју ће проводити, и да ће у овим оквирима сачињавати оперативне намјенске програме и изборне платформе, у намјери да афирмише друштво демократије, правде, слободе и развоја.
- Демократија, тржишна економија, владавина права, људске и грађанске слободе, узвишени су циљ сваког уређеног друштва. Идеја о срећнијем животу, удружена са мистичном вјером у народ, у ону велику већину кроз коју говори глас власти, на путу ка правди, јесте оно што чини животну снагу демократије. Земља у којој постоји идеална демократија још није откривена, али вјера у биће демократије надживјела је многе обмане и многа разочарења.
- Промјенљивост и динамичност основне су одлике сваког живота, и природног, и друштвеног, и технолошког. Само непокретност, укоченост и пасивна резигнација представовима и процесима, за које се зна да нису довољно добри, или су лоши, представља за демократију кобне пороке.
- Народни демократски покрет сматра да увијек мора постојати нада и вјера да је постојање демократског идеала трајно и да ће он вјечно вршити свој моћни утицај на све генерације. И овај програм произилази из непоколебљиве вјере Народног демократског покрета у идеал слободе, као темељца уређене људске заједнице, којој тежимо, и којој дајемо генерацијски допринос, свјесни да ће допринос овом идеалу давати, у континуитету, и сљедеће генерације.